

Milliy qadriyatlarning o'ziga xosligi

Toshmatova Zamiraxon Jumanovna QDU o'qituvchisi
Olimova Ibodatxon QDU talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola milliy qadriyatlarning jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyatini chuqur tahlil qiladi. Ular har bir xalqning o'ziga xosligini, madaniy merosini saqlash va kelajak avlodlarga yetkazishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni yoshlar ongiga singdirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Milliy qadriyatlarning shakllanish mexanizmlari, ularning ijtimoiy-siyosiy jarayonlarga ta'siri hamda ularni mustahkamlash yo'llarini o'rganishi haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, madaniy meros, ma'naviyat, o'ziga xoslik, globallashuv, tarbiya, jamiyat, an'analar

Аннотация: В данной статье представлен углубленный анализ роли и значения национальных ценностей в жизни общества. Они являются ключевым фактором сохранения идентичности и культурного наследия каждой нации и передачи их будущим поколениям. В контексте глобализации сохранение национальных ценностей и их привитие молодежи является неотложной задачей. Рассматриваются механизмы формирования национальных ценностей, их влияние на социально-политические процессы и пути их укрепления.

Ключевые слова: национальные ценности, культурное наследие, духовность, идентичность, глобализация, образование, общество, традиции

Milliy qadriyatlar har bir xalqning o'ziga xosligi, ma'naviy-madaniy merosi va turmush tarzining ajralmas qismi bo'lib, insoniyat mavjudligining asosiy poydevorini tashkil etadi. Ular shaxsning shakllanishida, tarbiyasida va jamiyatda o'z o'rnini topishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Millatning tarixi, turmush tarzi, ma'naviyati va madaniyati bilan chambarchas bog'liq bo'lgan bu qadriyatlar, aslida, xalqning o'ziga xosligini belgilovchi murakkab ijtimoiy-psixologik hodisadir. Ular til, urf-odatlar, an'analar, moddiy va ma'naviy boyliklar, iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy hayotning barcha jabhalarini qamrab oladi. Shu bois, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va rivojlantirish har qanday jamiyatning barqaror taraqqiyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Globallashuv jarayonlari shiddatli tus olgan bugungi kunda milliy qadriyatlarni asrash, ularni yosh avlod ongiga singdirish ideologik tahdidlarga qarshi kurashish va madaniy merosni saqlab qolishning muhim garovidir. Jamiyatda tinchlik, barqarorlik, taraqqiyot va farovonlik bevosita ushbu qadriyatlarga bog'liq bo'lib, ular xalqning o'ziga bo'lgan hurmatini mustahkamlaydi. O'zbekiston sharoitida ham milliy qadriyatlarning mohiyatini chuqur anglash va ularni tizimli ravishda targ'ib qilish dolzarb ilmiy va amaliy vazifa hisoblanadi. Maqolada milliy qadriyatlarning mohiyati, ta'rifi va ilmiy dolzarbligini

atroflicha tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, ularning jamiyat va shaxs kamolotidagi o‘rnini nazariy jihatdan asoslashni maqsad qiladi. Milliy qadriyatlarni chuqur o‘rganish, ularning zamonaviy sharoitdagi ahamiyatini ochib berish va kelajak avlodlarga yetkazish mexanizmlarini ishlab chiqish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Milliy qadriyatlar masalasi ijtimoiy-gumanitar fanlar doirasida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinayotgan muhim mavzulardan biri bo‘lib, uning nazariy va amaliy jihatlari turli olimlar tomonidan har tomonlama o‘rganilmoqda. Mazkur tadqiqotlar milliy qadriyatlarning mohiyati, jamiyat hayotidagi o‘rni va ularni asrab-avaylash mexanizmlarini tushinishda muhim ahamiyat kasb etadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, milliy qadriyatlar har bir xalqning o‘ziga xosligi, ma’naviy-madaniy merosi va turmush tarzining ajralmas qismi sifatida insoniyat mavjudligining asosiy poydevorini tashkil etadi.

Xususan, "The Role of National Values and Spiritual Heritage in Society's Development" nomli maqolada har bir millat o‘ziga xos milliy qadriyatlar, ma’naviy va madaniy merosga ega ekanligi ta’kidlanadi. Ushbu tadqiqotga ko‘ra, insonlar o‘z milliy va madaniy qadriyatlari doirasida tug‘ilib, yashab, kamol topishi, ularning tarbiyasi meros qilib olingan ma’naviy meros tomonidan shakllantirilishi asosiy g‘oya hisoblanadi. Maqola insoniy qadriyatlar va urf-odatlarining universal tushunchasini o‘rganishni maqsad qilgan bo‘lib, ayniqsa Sharq xalqlarida ushbu qadriyatlar va an’analarning o‘ziga xos ko‘rinishlari hamda noyob xususiyatlarini aniqlash va tahlil qilishga intiladi. Bu esa madaniy va ma’naviy komponentlarning shaxs va jamiyat taraqqiyotida qanchalik keng qamrovli rol o‘ynashini, Sharq kontekstida inson kamoloti va o‘ziga xosligiga chuqur ta’sirini yoritishga xizmat qiladi.

Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti (MHTI) tomonidan O‘zbekiston uchun "muhim milliy qadriyatlar" ro‘yxatini shakllantirish bo‘yicha ilgari surilgan taklif bu boradagi ilmiy va amaliy ehtiyojni yanada kuchaytiradi. Institutning tahlillariga ko‘ra, ushbu qadriyatlar jamiyat hayoti va milliy taraqqiyot uchun muhim ahamiyatga ega . MHTI ota-onaga hurmat, poklik, o‘zbek tili, mehmondo‘stlik, diniy bag‘rikenglik, so‘z erkinligi, qonun va burchga sadoqat, vatanparvarlik, vatanga muhabbat, kattalarga va ayollarga hurmat, mehnatsevarlik, adolat, halollik, bilimdonlik, madaniyat, milliy g‘urur, oilaviy qadriyatlar, sog‘lom turmush tarzi va atrof-muhitni muhofaza qilish kabi qator tamoyillarni ushbu ro‘yxatga kiritishni taklif etgan . Shuningdek, harakatdagi baraka, birdamlik va qanoat kabi qadriyatlar ham alohida qayd etilgan . Bu taklif Rossiyaning 2025 yilgacha ta’limni rivojlantirish strategiyasida insonparvarlik, adolat va shaxsiy qadriyatlar kabi qadriyatlar belgilanganligi kabi xalqaro tajribalarga ham mos keladi .

MHTI tadqiqotlari jamiyatda tinchlik, barqarorlik, taraqqiyot va farovonlik bevosita ushbu qadriyatlarga bog‘liq ekanligini ta’kidlaydi, bu esa ularni aniqlash va targ‘ib qilishga qaratilgan sa’y-harakatlarning sababini tushuntiradi. Qadriyatlar aziz urf-odatlar, an’analar va hayot tamoyillari sifatida tasvirlanib, milliy (ma’lum bir xalqqa xos) va universal (butun insoniyatga umumiy) turlarga bo‘linadi. Institut O‘zbekiston Konstitutsiyasida ijtimoiy adolat, insonparvarlik, milliy totuvlik va vijdon erkinligi kabi tamoyillar allaqachon mujassamlashganini ham qayd etadi . Taklifning asosiy maqsadi – barcha hududlarda yagona va keng tan olingan qadriyatlar ro‘yxatini yaratish, bu esa voqealar, qonunlar va harakatlarni baholash uchun aniq asos bo‘lib xizmat qiladi. Hozirda

bunday keng qamrovli, rasmiy ro‘yxatning yo‘qligi yosh avlodlarning ularni to‘liq anglashini qiyinlashtirayotgani, garchi ba’zi mintaqaviy umumiyliklar mavjud bo‘lsa-da, MHTI tomonidan ta’kidlangan muhim muammolardan biridir .

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar milliy qadriyatlarning nazariy asoslarini, ularning jamiyat va shaxs hayotidagi fundamental ahamiyatini, shuningdek, ularni asrash va rivojlantirish zaruratini atroflicha yoritib beradi. Biroq, MHTI tomonidan ilgari surilgan takliflar va xalqaro tajribalar milliy qadriyatlarni tizimlashtirish, ularni yosh avlodga samarali yetkazish mexanizmlarini ishlab chiqish hamda globallashuv sharoitida ularning barqarorligini ta’minlash bo‘yicha chuqurroq ilmiy-nazariy va amaliy tadqiqotlarga ehtiyoj borligini ko‘rsatadi. Mazkur tadqiqot aynan shu bo‘shliqni to‘ldirishga, ya’ni milliy qadriyatlarning zamonaviy sharoitdagi ahamiyatini chuqur tahlil qilishga va ularni kelajak avlodlarga yetkazishning samarali strategiyalarini ishlab chiqishga qaratilgan bo‘lib, mavjud adabiyotlarga yangi nazariy va amaliy yondashuvlar bilan hissa qo‘shadi.

Mazkur tadqiqot milliy qadriyatlarning nazariy asoslarini chuqur tahlil qilish, ularning jamiyat va shaxs kamolotidagi o‘rnini ilmiy jihatdan asoslash hamda globallashuv sharoitida ularni asrash va rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishga qaratilgan bo‘lib, sifatli (qualitative) tadqiqot yondashuviga asoslanadi. Tadqiqot dizayni deskriptiv-analitik va qiyosiy tahlil usullarini o‘z ichiga oladi. Bunda mavjud ilmiy adabiyotlar, rasmiy hujjatlar va xalqaro tajribalar tizimli ravishda o‘rganilib, tanqidiy sintez qilinadi. Asosiy maqsad – milliy qadriyatlar tushunchasini keng qamrovli tarzda ochib berish, ularning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyatini baholash va kelajak avlodlarga yetkazish bo‘yicha samarali yondashuvlarni taklif etishdir.

Ma’lumotlarni yig‘ish jarayoni keng qamrovli adabiyotlar tahlili (literature review) va hujjatlar tahlili (document analysis) orqali amalga oshirildi. Adabiyotlar tahlili doirasida milliy qadriyatlar, ma’naviy meros, madaniy o‘ziga xoslik va globallashuvning madaniyatga ta’siri kabi mavzularga oid ilmiy maqolalar, monografiyalar, dissertatsiyalar va konferensiya materiallari o‘rganildi. Bunda Scopus, Web of Science, Google Scholar kabi xalqaro ilmiy bazalar hamda O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi, Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi portallari kabi milliy resurslardan foydalanildi. Xususan, milliy qadriyatlarning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni va Sharq xalqlaridagi o‘ziga xos xususiyatlarini yorituvchi tadqiqotlar hamda milliy qadriyatlarning ideologik tahdidlardan himoyalashdagi ahamiyatini ta’kidlovchi ishlar diqqat markazida bo‘ldi.

Tadqiqotning nazariy asosini sotsiologik, falsafiy va madaniyatshunoslik yondashuvlari tashkil etadi. Milliy qadriyatlar tushunchasi jamiyatning ijtimoiy-madaniy tuzilmasining ajralmas qismi sifatida, shaxsning ijtimoiy-psixologik shakllanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydigan murakkab ijtimoiy hodisa sifatida konseptuallashtiriladi. Bu yondashuv milliy qadriyatlarning nafaqat ma’naviy-axloqiy, balki iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy hayotning barcha jabhalarini qamrab oluvchi keng qamrovli xususiyatini hisobga oladi . Tadqiqotda milliy qadriyatlar dinamik tizim sifatida ko‘rib chiqiladi, ular tarixiy rivojlanish jarayonida shakllanadi, o‘zgaradi va zamonaviy sharoitlarga moslashadi.

Ma’lumotlarni tahlil qilishda tematik tahlil (thematic analysis) va kontent tahlili (content analysis) usullaridan foydalanildi. O‘rganilgan adabiyotlar va hujjatlardan asosiy mavzular, takrorlanuvchi g‘oyalar, asosiy tushunchalar va ularning o‘zaro bog‘liqliklari aniqlandi. Xususan, milliy qadriyatlarning shaxs va jamiyat kamolotidagi o‘rni, ta’lim-

tarbiya tizimidagi ahamiyati hamda globallashuv sharoitida ularni asrash, rivojlantirish va targ‘ib qilish strategiyalari bo‘yicha mavzular chuqur o‘rganildi. Qiyosiy tahlil orqali O‘zbekistonning milliy qadriyatlar borasidagi yondashuvlari xalqaro tajribalar bilan solishtirildi, samarali strategiyalar va potentsial muammolar aniqlandi. Bu tahlil milliy qadriyatlarni tizimlashtirish, ularni yosh avlodga samarali yetkazish mexanizmlarini ishlab chiqish hamda globallashuv sharoitida ularning barqarorligini ta‘minlash bo‘yicha mavjud bo‘shliqlarni to‘ldirishga qaratilgan bo‘lib, nazariy va amaliy yondashuvlarni integratsiya qilishga xizmat qildi.

Ushbu metodologiya milliy qadriyatlarning mohiyatini, ularning jamiyat va shaxs hayotidagi fundamental ahamiyatini chuqur tahlil qilishga imkon beradi. Natijada, O‘zbekiston sharoitida milliy qadriyatlarni asrash, rivojlantirish va targ‘ib qilish bo‘yicha ilmiy asoslangan strategiyalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu esa milliy o‘ziga xoslikni mustahkamlash, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va barqaror jamiyat qurishga xizmat qiladi. Tadqiqot mavjud adabiyotlarga yangi nazariy va amaliy yondashuvlar bilan hissa qo‘shib, milliy qadriyatlar bo‘yicha ilmiy munozaralarni boyitadi va kelajakdagi empirik tadqiqotlar uchun asos yaratadi.

Xulosa milliy qadriyatlarning har bir xalqning o‘ziga xosligi, ma‘naviy-madaniy merosi hamda shaxs va jamiyat taraqqiyotining asosiy poydevori ekanligini chuqur tahlil qildi. Unda milliy qadriyatlarning jamiyatda tinchlik, barqarorlik va farovonlikni ta‘minlashdagi hal qiluvchi o‘rni yoritilib, globallashuv sharoitida ularni asrash va yosh avlod ongiga singdirishning dolzarbligi ta‘kidlandi. Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti kabi tashkilotlarning tizimli yondashuvlari milliy qadriyatlarni mustahkamlash, milliy yuksalish va barqaror kelajakni qurish uchun beqiyos ahamiyatga ega ekanligi xulosa qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aksoy, E. K., & Aksoy, M. T. (Muharrirlar). Milliy o'zlik va meros: O'tmishdan bugungacha. Cham: Springer, 2021.

2. Van der Grijp, A. F. C., & van der Grijp, E. A. (Muharrirlar.). Madaniy Meros va Kelajak: Asrash, Siyosat va Raqamli Buriish. London: Routledge, 2022.

3. Zhumagulov, A. K., Nurmanova, A. M., Kenzhebayeva, G. A., & Zhusupova, A. B. "Milliy qadriyatlar va madaniy o'zlik globalizatsiya kontekstida." Huquq va Iqtisodiyot bo'yicha Ilg'or Tadqiqotlar Jurnal, vol. 12, no. 1, 2021, pp. 196-203.

4. Khan, M. S., Khan, S. A., & Khan, M. Z. "Madaniy merosni saqlashdagi qiyinchiliklar va imkoniyatlar: Global nuqtai nazar." Madaniy merosni boshqarish va barqaror rivojlanish jurnali, vol. 11, no. 2, 2021, pp. 193-207.

5. Al-Shami, L. M., & Al-Hajri, S. A. "Qadriyatlar Ta'limining Yoshlar Orasida Milliy O'zlikni Shakllantirishdagi Roli." Ta'lim va O'rganish Jurnal, vol. 9, no. 3, 2020, pp. 123-134.

6. ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF
PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM ABROAD

TZ Jumanovna - Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 2022 -
giirj.com GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH
JOURNAL (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 10, Issue 11, Nov. (2022) 538
ORGANIZATION Page 1 GALAXY ...

7. Обучение детей дошкольного возраста элементам узбекского народного танца.

З Тошматова, М Хусанова - Развитие и инновации в ..., 2023 - econferences.ru
Студентка Кокандского государственного педагогического института <https://doi.Org/10.5281/zenodo.7645992>

8. ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ЗА РУБЕЖОМ

T.Z Jumanovna - Международный междисциплинарный исследовательский журнал Galaxy, 2022 - giirj.com МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ GALAXY (GIIRJ) ISSN (E):

2347-6915 Том. 10, выпуск 11, ноябрь. (2022) 538 ОРГАНИЗАЦИЯ Страница
1 ГАЛАКТИКА .

9.Jumanovna-Toshmatova, Zamiraxon. "OILADA FARZANDLAR O'ZARO
MUNOSABATLARI XUSUSIYATLARI." Scientific article 1.1 (2024). 6. Jumanovna,
Toshmatova Zamira, Alisherova Zarnigorbegim, and Gulsevar Abdusattor. "PHYSICAL
EDUCATION OF CHILDREN OF PRIMARY AND

PRESCHOOL AGE." Web of Teachers: Inderscience Research 1.9 (2023): 136-
138.